

Annukka Juurakko ja Anni Latvala

**Kirjallisuuskatsaus vähävaraisen lapsiperheen elämän-
hallinnasta, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi**

Opinnäytetyö

Kevät 2014

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Hoitotyön koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Hoitotyön koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Hoitotyön suuntautumisvaihtoehto, sairaanhoitaja AMK

Tekijät: Annukka Juurakko ja Anni Latvala

Työn nimi: Kirjallisuuskatsaus vähävaraisen lapsiperheen elämänhallinnasta, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi

Ohjaajat: Hilikka Majasaari THM ja Else Vierre TtM

Vuosi: 2014

Sivumäärä: 33

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille vähävaraisen lapsiperheen elämänhallinnasta, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi. Tätä tietoa voidaan käyttää vähävaraisen lapsiperheen hoitotyön kehittämisessä ja kouluttamisessa. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata millaista on vähävaraisen lapsiperheen elämänhallinta, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi.

Opinnäytetyössä sovellettiin systemaattista kirjallisuuskatsausta. Aineistoa kerättiin eri tietokantoja hyväksikäyttäen, jotka olivat Medic, Aleksis, Cinahl, Melinda ja Sage. Aineisto koostui viidestä tutkimuksesta, jotka analysoitiin sisällönanalyysillä.

Tulosten mukaan vähävaraisen lapsiperheen ulkoinen elämänhallinta on perheen arjenhallintaa, oman elämän ohjausta sekä aineellisesti ja henkisesti turvattua asemaa. Sisäinen elämänhallinta on sopeutumiskykyä, oman elämän ymmärtämistä ja haasteellisten tilanteiden tarkastelua.

Opinnäytetyön tulokset mukailevat osittain aikaisempia tuloksia, mutta kirjallisuuskatsaus antoi myös uutta tietoa. Jatkotutkimushaasteena on tutkia lisää vähävaraisten lapsiperheiden elämänhallintaa sekä yksittäisten perheenjäsenten että koko perheen näkökulmasta.

Avainsanat: lapsiperheet, vähävaraisuus, elämänhallinta, alle kouluikäinen lapsi

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme in Nursing

Specialisation: Bachelor of Health Care, Registered Nurse

Authors: Annukka Juurakko and Anni Latvala

Title of thesis: Literature review of life management of low-income families when the family has under school-age children

Supervisors: Hilikka Majasaari MNSc and Else Vierre PhD

Year: 2014

Number of pages: 33

Number of appendices: 2

The objective of the thesis is to provide information for professionals of health care and social services about life management of low-income families with under school age children. This information can be used in the developing and training of nursing of low-income families with children. The purpose of the dissertation is to describe the life management of low-income families with under school-age children.

The thesis was carried out as a literature review. The material was collected by utilizing different databases, such as Medic, Aleksi, Cinahl, Melinda and Sage. The material consisted of five studies which were analyzed with a content analysis.

According to the results, the external life management of low-income families with children is the everyday control of the family, the control of their own life and the station that has been secured materially and mentally. The internal life management consists of adaptability, the understanding of their own life and the examination of challenging situations.

The results of the thesis adapt partly earlier results but the literature review also provided new information. The following challenge is to study more life management of low-income families with children from the point of view of both the individual members of the family and the whole family.

Keywords: family with children, low-income, life management, under school-age child

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	5
2 ELÄMÄNHALLINTA PERHEESSÄ.....	7
2.1 Elämönhallinta.....	7
2.2 Perhe.....	8
2.2.1 Lapsiperhe.....	8
2.2.2 Alle kouluikäinen lapsi.....	9
2.2.3 Perheen vähävaraisuus.....	11
3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	12
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	13
4.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus.....	13
4.2 Sisällönanalyysi.....	14
5 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET.....	16
5.1 Perheen ulkoinen elämönhallinta.....	16
5.2 Perheen sisäinen elämönhallinta.....	19
6 POHDINTA.....	23
6.1 Eettisyys ja luotettavuus.....	23
6.2 Kirjallisuuskatsauksen tulosten tarkastelu.....	25
6.3 Johtopäätökset.....	27
6.4 Jatkotutkimushaasteet.....	28
LÄHTEET.....	29
KIRJALLISUUSKATSAUKSESSA KÄYTETYT LÄHTEET.....	33
LIITTEET.....	34

1 JOHDANTO

Åstedt-Kurjen ym. (2008, 6) mukaan perheen hyvin- ja pahoinvointi sekä laadukas hoitaminen ovat jatkuvasti ajankohtaisia asioita. Paanasen ym. (2012, 37) mukaan 2000-luvulla lapsiperheiden alueellinen eriarvoisuus, köyhyys, nuorisotyöttömyys sekä lastensuojeluasiakkaiden määrä on kasvanut ja näiden vaikutukset saattavat tulla näkyviin vasta vuosien päästä. Lähitulevaisuudessa huoli vähävaraisista lapsiperheistä kasvaa, koska Huovisen (2014) mukaan hallituksen lapsilisään kohdistama säästö leikkaa kaikkia lapsilisän tasoja noin 8,4 prosenttia.

Åstedt-Kurjen ym. (2008, 6) mukaan perheen laadukkaasta hoitamisesta sekä hyvin- ja pahoinvoinnista, sekä Vuoren (2012, 14) mukaan perheiden arjesta ja heidän omasta näkökulmastaan tarvitaan enemmän tietoa, jotta voidaan tukea ja edistää erilaisten lapsiperheiden terveyttä ja hyvinvointia. Åstedt-Kurjen ym. (2008, 58) mukaan perheen terveyden ja hyvinvoinnin tukemisessa sekä hoitamisessa lähtökohtana on perheen ja hoitohenkilökunnan yhteistyö. Perheen merkitystä voidaan korostaa terveydenhuollossa hoitohenkilökunnan ja perheen vuorovaikutuksella sekä yhteistyöllä. Perheen roolin edistäminen onnistuu terveydenhuollon toimintaa kehittämällä sekä toimintaympäristöjä muuttamalla enemmän perheen terveyttä ja hyvinvointia tukevaksi.

Muun muassa Häggman-Laitila (2002, 175), Lindén (2005, 31) ja Åstedt-Kurki ym. (2008, 6) kertovat koko perheen hyvinvoinnin olevan vahvasti sidoksissa toisiinsa. Ivanoffin, Riskun, Kitinojan, Vuoren ja Palon (2006, 12) mukaan auttamisen kannalta on tärkeää tunnistaa perheiden ongelmat. Lindholm (2005, 17) kertoo, että hoitotyössä huomioitavaa on perheen elämäntilanne, kulttuuritausta, tottumukset sekä ympäristö.

Vuoren (2012, 12) sekä Hämäläisen ja Kankaan (2010, 14) mukaan moniammatillista tietoa ja yhteistyötä on hyödynnettävä vähävaraisten lapsiperheiden terveyden edistämässä ja tukemisessa. Vuoren (2012, 14) mukaan hoitotyön näkökulmasta katsottuna tutkimuksia vähä-varaisuudesta ei ole Suomessa tehty, mutta useissa tutkimuksissa on noussut esiin perheiden sosiaalinen tausta (muun muassa Rask, Åstedt-Kurki & Laippala 2002). Vuoren (2012, 12) mukaan sosioekonomisiin eroihin ja sosiaaliseen taustaan on kiinnitetty vain vähän huomiota, vaikka

terveyserojen kaventaminen on asetettu tavoitteeksi muun muassa Terveydenhuoltolaissa (L 30.12.2010/1326) ja Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämissuunnitelmassa KASTE 2012–2015 (Sosiaali- ja terveydenhuollon 2012, 15).

Opinnäytetyö keskittyy alle kouluikäisen lapsen perheen elämänhallintaan ja kohdistaa mielenkiinnon lapsiperheisiin, jotka ovat taloudellisesti heikommassa asemassa eläviä. Se tuotetaan ensisijaisesti Seinäjoen sosiaali- ja terveystoimen käyttöön. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille vähävaraisen lapsiperheen elämänhallinnasta, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi. Tätä tietoa voidaan käyttää vähävaraisen lapsiperheen hoitotyön kehittämisessä ja kouluttamisessa. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata vähävaraisen lapsiperheen elämänhallintaa, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi.

2 ELÄMÄNHALLINTA PERHEESSÄ

2.1 Elämänhallinta

Poutasen (2000, 42) mukaan elämänhallinta on sateenvarjokäsite, johon kuuluvat muun muassa selviytymisstrategiat, coping ja koherenssin tunne. Alun perin Roosin (1987, 65) mukaan elämänhallinta jaetaan ulkoiseen ja sisäiseen hallintaan. Poutasen (2000, 47) mukaan kyseinen jaottelu tarkastelee aktiivisuutta toisiinsa kietoutuneilla, mutta erilaisilla näkökulmilla. Niiden selväpiirteinen erottaminen toisistaan on kuitenkin mahdotonta.

Yksinkertaisimmillaan ulkoinen elämänhallinta tarkoittaa, että elämässä ei tapahdu mitään elämän kulkuun vaikuttavaa tai odottamatonta (Roos 1987, 65). Monimutkaisimmillaan se kertoo, että ihminen kykenee toteuttamaan lähes katkeamattomana asettamansa tavoitteet ja tarkoitukset. Ulkoista elämänhallintaa on se, että ihmisellä on kyky ohjata elämäänsä ilman hänestä riippumattomien tekijöiden vaikutusta. Sukupolvi, koulutus, ammatti ja sukupuoli vaikuttavat ulkoiseen elämänhallintaan. Tärkeitä tekijöitä ovat aineellisesti ja henkisesti turvattu asema, vauraus ja taloudellinen asema. Toimintaa, jonka sosiaalinen ympäristö havaitsee, muttei tunnista päämääriä, kutsutaan Raitasalon (1995, 61) mukaan ulkoiseksi elämänhallinnaksi. Se on välineellistä käyttäytymistä, jolla yritetään käsitellä esimerkiksi vaurioiden ja menetysten aiheuttamaa ahdinkoa.

Roosin (1987, 66) mukaan sisäinen elämänhallinta kuvaa sitä, että ihminen kykenee sopeutumaan asiaan parhain päin riippumatta siitä, mitä hänen elämässään tapahtuu. Sisäinen elämänhallinta opitaan vähitellen jo lapsuudessa. Ruishalmeen ja Saariston (2007, 14–15) mukaan ihmisen kokemus oman elämänsä ymmärtämisestä on keskeinen tunne elämänhallinnassa. Tunne sisältää myös kriisin mahdollisuuden, mikä voi tuntua kivuliaalta ja ongelmalliselta lamaannuttamatta kuitenkaan elämää. Tämä näkemys elämästä kasvattaa motivaatiota ja uskoa elämään sekä vahvistaa tunnetta asioiden järjestymisestä. Raitasalon (1995, 61) mukaan sisäinen elämänhallinta on tapahtumasarja, joka pyrkii tunteita, havaintotoimintoja ja mielikuvia käyttämällä tarkastelemaan esimerkiksi uhkien ja vaarojen

aiheuttamaa ahdistusta ja haasteellisina koettuja tilanteita. Tämä tapahtuu mielen sisällä emotionaalisenä ja kognitiivisena tapahtumasarjana.

2.2 Perhe

2.2.1 Lapsiperhe

Åstedt-Kurki ym. (2008, 11–12) määrittelevät ydin-perheen jäsenet sidoksiin toisiinsa biologisin perustein. Myös perhe, jossa on vain toinen vanhempi ja yksi tai useampi lapsi, määrittyy biologisin sitein. Lisäksi isovanhempien ja heidän lastenlastensa suhteet ovat biologiset sekä aikuiset sisarukset voivat keskenään muodostaa perheen. Myös Hurmeen (2008, 142) mukaan perhe on biologinen yksikkö, jossa vanhempien ja lasten välinen biologinen side yhdistää heitä. Lisäksi Hurme (2008, 141–142) ottaa huomioon tunnesiteen, joka yhdistää adoptiolapsetkin perheeseen, vaikkei heillä biologista sidettä olekaan.

Osana modernin yhteiskunnan syntyä on normalisoitu käsite ydinperhe, joka tarkoittaa intiimiä yhteiseloä ja rakkauteen perustuvaa parisuhdetta. Julkisen keskustelun nostaessa esiin perheen asioita, on kyseessä yleensä ydinperhe. (Friis ym. 2004, 15; Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 37.)

Lapsiperhe on perhe, jossa asuu ainakin yksi alle 18-vuotias lapsi. Perhetilastoissa lapseksi katsotaan vanhempien kanssa asuvat biologiset lapset, ottolapset sekä toisen puolison biologiset lapset ja ottolapset. Kuitenkaan lapsiksi ei lueta huoltosuhteen tai kasvattilapsena olemisen perusteella. (Friis ym. 2004, 17; Perheet 2012 2013, 10–11; Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 37.)

Koti, jossa aikuiset ja lapset ovat vuorovaikutuksessa keskenään, on lasten lähin kehitysympäristö ensimmäisten vuosien aikana. Siellä ovat lapselle läheisimmät ihmiset. Lapsen fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista tarpeista huolehditaan hänen lähimmässä kasvuympäristössään, jota kutsutaan perheeksi. Perhe on lasten kehityksen kannalta kasvuympäristönä tärkein myöhempään elämään vaikuttava tekijä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 36; Friis ym. 2004, 17.)

2.2.2 Alle kouluikäinen lapsi

Dunderfeltin (2011, 73–80) mukaan lapsen ollessa 3–7-vuotias, hänen yliminä muodostuu, leikki ja mieli-kuvitus kehittyvät, ja lisäksi lapsi sisäistää elämänrytmin sekä kypsyy kouluikään.

Dunderfeltin (2011, 73–75) mukaan lapsen liittyessä ympärillä vallitsevaan kulttuuriin sekä arvo- ja normimaailmaan, hänen yliminänsä, sensuuritoimintansa sekä sisäinen psyykinen kontrollinsa kehittyvät. Vielä parivuotiaana lapsi toimii tavoittelun nopeaa ja välitöntä omien halujensa tyydytystä, mutta myöhemmin lapsen on opittava elämään vallitsevien sääntöjen ja normien kanssa. Ensin ne sisäistyvät lapsen omaksi sisäiseksi puheeksi ja mielikuviksi, joita voi palauttaa myöhemmin mieleen. Tämän jälkeen lapsi ymmärtää käskyt niin, että niistä muodostuu olennainen osa hänen omaa sisäisyyttään. Yliminärakenne koostuu ympäristön normeista, säännöistä ja käyttäytymistavoista (mts. 135).

Lapsen kokonaiskehitykselle on tärkeää ottaa huomioon muun muassa vuorokauden rytmi sekä viikon ja vuodenaikojen vaihtelut. Lisäksi lapsi sisäistää ympäristön rytmejä ja vanhemmalle lapselle merkityksellistä on perheen sisäinen kulttuuri juhlapyhineen ja syntymäpäivineen. (Dunderfelt 2011, 77.)

Janouchin (2007, 540) mukaan kolmevuotias käyttää usein sanaa ”itse”. Lapsi on määrätietoinen ja hieman riidanhaluinen. Lasta ei saa auttaa, eikä hänen puolestaan päättää asioita, vaan hän haluaa itse kokeilla rajojaan. Lapsi saattaa vielä käyttää yöaikaan vaippaa eikä tutista ole luovuttu. Jaraston ja Sinervon (2001, 52) mukaan lapsen sanavarasto kasvaa nopeaa tahtia, mitä edesauttaa tarkka kuunteleminen ja loputtomat ”mikä”-kysymykset. 3–4-vuotiaalla sanavarasto on noin 500 sanan luokkaa (Janouchin 2007, 540). Jaraston ja Sinervon (2001, 47) mukaan lapsen yhteistyökyky kasvaa 3–4-vuotiaana ja hän osaa pohtia asioita sekä ymmärtää puhetta ja perusteluja paremmin. Lapselle on tärkeää saada kiitosta sekä arvostusta hänen toimiessaan oikein. Jos lapsi ei sitä saa, hän etsii huomiota ja hyväksyntää jopa menettämisen uhalla. Jos lapsella ei ole rajoja, hän joutuu helposti hankaluuksiin ympäröivän maailman kanssa (mts. 48).

Sisäisen maailman rikastuminen ja mielikuvituksen lisääntyminen leimaavat 4–5-vuoden ikäkautta (Jarasto & Sinervo 2001, 52; Janouch 2007, 566). Raja todellisuuden ja mielikuvituksen välillä on lapselle vielä epäselvä, joten se saattaa aiheuttaa hänelle erilaisia pelkoja (Jarasto & Sinervo 2001, 53). Tämä auttaa lasta myös kehittymään. Neli–viisivuotiaan lapsen liikkeet kehittyvät ja se näkyy hurjissa tempuissa ja erilaisissa tilanteissa, joissa lapsi kokeilee lihaksiaan (s. 55). Myös käden ja silmän taidot, sekä kuulo ja näkö kehittyvät tällä ikäkaudella. Jaraston ja Sinervon (2001, 57) mukaan 4–5-vuoden ikä on kielellisesti lapsuuden aktiivisin vaihe. Lapsi kiinnostuu peleistä ja yksinkertaisista säännöistä, mutta häviäminen on vaikeaa, vaikkakin hyvin tärkeä taito opittavaksi (s. 61–62).

Jaraston ja Sinervon (2001, 62) mukaan viisivuotiaasta lapsesta huomaa selvästi kuinka hän on kypsynyt kehityksen eri osa-alueilla. Hän sopeutuu uusiin tilanteisiin joustavammin sekä hänen visuaalinen havainnointikyky kehittyy (s. 63). Lapsi haluaa ymmärtää eri asiayhteyksiä sekä pohtia enemmän syy–seuraus-suhteita (s. 63–64). Kielellinen rakenne muistuttaa jo enemmän aikuisten käyttämää kieltä ja lapsi myös ymmärtää abstrakteja käsitteitä (s. 66).

Janouchin (2007, 572) sekä Jaraston ja Sinervon (2001, 68) mukaan kuuden vuoden ikää voidaan kutsua ”pikkupuberteetiksi”. Janouchin (2007, 572) mukaan lapsi miettii elämän ja kuoleman kysymyksiä sekä hänen ajatuksensa ovat synkkiä. Kuusivuotias kyseenalaistaa paljon, muuttuu negatiiviseksi sekä huolestuu ja turhautuu helposti. Jaraston ja Sinervon (2001, 69–70) mukaan 6–7-vuotias lapsi saattaa arvostella ja uhmata voimakkaasti vanhempiaan ja siten hän kokeilee kykyään olla itsenäinen. Lapsi kuitenkin ymmärtää muiden tunteita ja osoittaa myötätuntoa. Tässä iässä liikehdintä muuttuu kömpelöksi, mikä aiheutuu nopeasta kasvamisesta.

Lapsi aloittaa koulun yleensä sinä vuonna, kun hän täyttää seitsemän vuotta (Dunderfelt 2011, 80). Koulun aloittaminen on mahdollista, kun lapsi omaa seuraavat kehityksen piirteet: fyysinen kasvu ja kehittyneisyys, aisti- ja liikejärjestelmän hallinta ja kypsyys, pitkäjänteisyys ja keskittymiskyky, itsenäisyys, sosiaalinen kehittyneisyys sekä kognitiivisten kykyjen kypsyys.

2.2.3 Perheen vähävaraisuus

Forssénin (2012, 112) mukaan köyhyys on yksilön rajoittunutta yhteiskunnallista toimintakykyä, joka johtuu taloudellisten resurssien riittämättömyydestä. Tämän seurauksena yksilön elinolot jäävät selvästi alle yhteiskunnan keskimääräisen tason. Köyhyys on monitahoinen ilmiö ja sen kunnollinen kuvaaminen edellyttää useita lähestymistapoja, jotka täydentävät toisiaan (mts.113). Lähestymistapoja voivat olla muun muassa tuloköyhyys ja subjektiivinen köyhyys. Opinnäytetyössä käytetään sanoja köyhyys, vähävaraisuus, pienituloisuus sekä taloudellisten resurssien riittämättömyys, ja näillä termeillä tarkoitetaan samaa ilmiötä.

Subjektiivinen köyhyysmittari paikantaa lapsiperheiden tuntemuksiin perustuvat toimeentulovaikeudet. On todettu, että on ihmisiä, jotka eivät pidä itseään köyhänä, vaikka he objektiivisesti elävät köyhydessä. On myös olemassa ihmisiä, jotka eivät lukeudu köyhiksi objektiivisilla mittareilla, mutta kokevat elävänsä köyhydessä. (Forssén 2012, 116.) Tilanteista ongelmattomampi on se, kun perhe ei tunne köyhyyttä, mutta se luokitellaan köyhäksi virallisella tulomittarilla (Forssén 2005, 38). Usein tässä tilanteessa vähäiset taloudelliset resurssit korvautuvat perheen muilla voimavaroilla, jolloin elämä koetaan kohtalaiseksi. Hankalampi tilanne on silloin, kun köyhyys on sekä perheen subjektiivinen kokemus että tulojen vähäisyyttä.

Törrösen (2012, 79) mukaan vuonna 2009 Suomessa yhden aikuisen ja kahden alle 14-vuotiaan lapsen perheelle pienituloisuusraja oli noin 1900 euroa kuukaudessa. Samanlaiselle kahden huoltajan perheelle pienituloisuusraja oli 2490 euroa kuukaudessa. Yhden aikuisen pienituloisuusraja oli vuonna 2009 noin 1200 euroa.

Rotko, Aho, Mustonen ja Linnanmäki (2011, 24) kertovat useiden riskitekijöiden aiheuttavan lapsiperheiden köyhyyttä. Vanhempien työllisyys on merkittävässä roolissa (Child Poverty 2014, 3) ja Rotkon ym. (2011, 24) mukaan perheen riski vähävaraisuuteen kasvaa molempien huoltajien tai suurempituloisemman vanhemman ollessa työtön. Pienituloisuuden todennäköisyys kasvaa myös perheen ollessa nuori-, monilapsinen- tai yksinhuoltajaperhe. Syitä yksinhuoltajaperheen pieniin tuloihin ovat muun muassa vain yksi toimeentulon hankkija, naissukupuoli sekä matalampi työllisyysaste (s. 24–25).

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille vähävaraisen lapsiperheen elämänhallinnasta, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi. Tätä tietoa voidaan käyttää vähävaraisen lapsiperheen hoitotyön kehittämisessä ja kouluttamisessa. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata vähävaraisen lapsiperheen elämänhallintaa, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaista on vähävaraisen lapsiperheen ulkoinen elämänhallinta, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi?
2. Millaista on vähävaraisen lapsiperheen sisäinen elämänhallinta, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi?

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Tutkimusmenetelmänä sovelletaan systemaattista kirjallisuuskatsausta, koska aiheesta ei tällä menetelmällä tehtynä löydy aikaisempaa tutkimusta. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tieteellinen tutkimusmenetelmä, jossa kerätään ja identifioidaan olemassa olevaa tietoa, tiedon laatua arvioidaan sekä rinnastetaan tuloksia takautuvasti ja kattavasti rajatusta ilmiöstä. Systemaattisella kirjallisuuskatsauksella voidaan tehdä luotettavia yleistyksiä. Tutkimusmenetelmä muodostuu suunnitelmasta, kysymysten asettamisesta, alkuperäistutkimusten hausta ja valinnasta sekä laadun arvioinnista, analysoinnista ja tulosten esittämisestä. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on luotettavimpia tapoja yhdistellä aikaisempia tietoja ja sen avulla voidaan osoittaa mahdolliset puutteet tutkimustiedossa tai jo olemassa oleva systematisoimaton tutkimustieto. (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 37.)

Salanterä ja Huplin (2003, 30) mukaan katsaukseen mukaan tulevia artikkeleita kannattaa karsia useissa vaiheissa. Ensimmäisen valinnan voi tehdä artikkeleiden otsikoiden mukaan, seuraavassa vaiheessa kiinnitetään huomiota tiivistelmään. Viimeisessä vaiheessa hankitaan artikkelit ja ne arvioidaan kokonaisuutena. Hakutulosten poissulussa on tarkat kriteerit ja niitä noudatetaan joka vaiheessa.

Opinnäytetyössä aineistoa kerättiin eri tietokantoja hyväksikäyttäen, jotka olivat Medic, Aleksis, Cinahl, Melinda ja Sage. Suomenkielisinä hakutermeinä käytettiin perhe, lapsiperhe, leikki-ikä, elämänhallinta, selviytyminen, vähävaraisuus, köyhyys, pienituloisuus, talous ja huono-osaisuus. Saadakseensa mahdollisimman kattavan hakutuloksen käytettiin sanojen eri yhdistelmiä sekä sanojen katkaisua. Englanninkielisiä hakutermejä olivat poverty, low-income, deprivation, poor, child poverty, children, child, family, coping ja sense of coherence, sekä näiden termien erilaiset yhdistelmät. (LIITE 1)

Hakutulosten poissulkukriteereissä kiinnitettiin ensin huomiota tutkimusten ikään, jolloin saatiin mahdollisimman tuoretta tietoa. Opinnäytetyöhön valikoituivat tutkimukset vuosilta 2004–2014. Toisessa vaiheessa karsittiin tutkimuksia otsikon pe-

rusteella, sitten tiivistelmän mukaan ja lopuksi lukemalla tutkimukset kokonaisuudessaan. Valittujen tutkimusten täytyi koskettaa vähävaraisia perheitä, joissa oli vähintään yksi 3-7 –vuotias lapsi. Lisäksi niiltä vaadittiin perheen elämänhallinnan käsittelyä. Osa tutkimuksista jouduttiin hylkäämään, koska niiden saaminen olisi ollut maksullista. Valituissa tutkimuksissa käsiteltiin usean eri-ikäisen lapsen ja hänen perheensä elämänhallintaa, mutta työhön valittiin tutkimuksista vain ne kohdat, joissa selkeästi mainittiin, että siinä kohdassa oli kyseessä oikean ikäinen lapsi.

Hakumenetelmällä löytyi yhteensä 4919 tulosta. Oikean ikäisiä hakutuloksia oli 1634 ja otsikon jälkeen tuloksista 186 kelpasi. Tiivistelmää lukiessa karsittiin pois hakutulokset, jotka olivat samoja tutkimuksia. Tässä vaiheessa 64 tutkimusta hyväksyttiin ja ne luettiin kokonaisuudessaan. Lopulliseen kirjallisuuskatsaukseen näillä hakumenetelmillä valittiin neljä tutkimusta. Tuloksen jäädessä näin vähäiseksi jatkettiin tutkimusten etsimistä manuaalisesti jo löydettyjen tutkimusten lähdeluetteloa hyväksikäyttäen. Niistä löydettiin yksi tutkimus, joka täytti sisäänotto-kriteerit.

4.2 Sisällönanalyysi

Kynkään ja Vanhasen (1999, 3) mukaan hoitotieteellisissä tutkimuksissa käytetään paljon laadullista sisällönanalyysia. Se on menettelytapa, jolla analysoidaan tietoa objektiivisesti ja systemaattisesti. Kynkään ja Vanhasen (1999, 3) sekä Kankkusen ja Vehviläinen-Julkusen (2013, 166) mukaan sisällönanalyysilla pyritään käsitteellistämään ja tiivistämään tutkittava asia. Lisäksi Kankkusen ja Vehviläinen-Julkusen (2013, 166) mielestä tällä menettelytavalla esitetään tutkittavien ilmiöiden välisiä suhteita.

Kylmän ja Juvakan (2007, 112) mukaan sisällönanalyysin tavoitteena on tiedon tuottaminen tutkimusilmiöstä kerätyn aineiston avulla. Sen avulla dokumentteja voidaan analysoida systemaattisesti järjestellen ja kuvaten tutkimusaineistoa. Sisällönanalyysin vaiheita ovat analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen, aineiston pelkistäminen, aineiston luokittelu ja tulkinta sekä sisällönanalyysin luotettavuuden arviointi (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 24).

Opinnäytetyö soveltaa deduktiivista analyysia, joka perustuu teorian tai teoreettisten käsitteiden tarkasteluun käytännössä (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 167). Siinä aineiston luokittelu perustuu teoreettiseen viitekehykseen, teoriaan tai käsitejärjestelmään (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 30). Analyysirungon muodostaminen aloittaa teorialähtöisen sisällönanalyysin. Runko voi olla väljä, jolloin analyysiin tulee aineistolähtöisen sisällönanalyysin piirteitä (s. 31). Seuraavaksi aineisto pelkistetään ja ryhmitellään analyysirungon mukaan (s. 32). (LIITE 2)

5 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET

5.1 Perheen ulkoinen elämänhallinta

Perheen ulkoinen elämänhallinta muodostuu kirjallisuuden pohjalta aineellisesti turvatusta asemasta, henkisesti turvatusta asemasta ja oman elämän ohjauksesta.

Aineellisesti turvattu asema. Aineellisesti turvattu asema muodostuu rahattomuudesta ja taloudellisesta pärjäämisestä. Vuoren ja Åstedt-Kurjen (2013, 27) mukaan rahattomuus estää perheen tulevaisuuden suunnittelua sekä heikentää perheen mahdollisuuksia hoitaa omia asioitaan. Normian (2009, 47) mukaan yksinhuoltajaäideillä on hankaluuksia liikkumisessa huonosti järjestetyn joukkoliikenteen, työpaikan kaukaisen sijainnin (s. 63) ja varallisuudesta johtuvan autottomuuden vuoksi. Yllättävät menot aiheuttavat helposti yksinhuoltajaperheen talouden suistumisen pois raiteiltaan (s. 60), ja äidistä tuntuu haastavalta, kun isommat laskut tulevat aina yhtä aikaa (s. 67). Tarvittaessa äidin vanhemmat auttavat rahallisesti (s. 62). Vuoren ja Åstedt-Kurjen (2013a, 168) mukaan perheessä olisi enemmän hyvinvointia, mikäli perheellä olisi enemmän rahaa käytettävissä. Hallinta olisi parempaa, jos perheellä olisi enemmän taloudellista mahdollisuutta.

Normian (2009, 54, 56, 60, 65) mukaan pärjätään rahallisesti, vaikka toimeentulo onkin niukkaa. Tulot riittävät pakollisiin menoihin, mutta ylimääräisiin menoihin on ennalta varauduttava (s. 63) ja on oltava säästäväinen. Samoin kesätöissä tienatut rahat on jaettava koko vuodelle. Äidit ovat hakeneet toimeentulotukea (s. 47, 60), mutta kaikki eivät ole sitä saaneet, koska lapsella on ollut säästötili (s. 47). Elatus-tuki on yksinhuoltajaäitien tärkeä tulonlähde (s. 48, 56, 63), mutta kaikki äidit eivät saa lapsen isältä elatustukea (s. 54, 56). Heikko rahatilanne heikkenee entisestään, kun opintotuki lopetetaan (s. 50), vaikka yksistään pelkkä opintotuki ei riitäkään perheen toimeentulon kattamiseen (s. 50, 53–54). Päättävä opintotuki aiheuttaa huolta, sillä perheen varat perustuvat tulonsiirtoihin (s. 47). Vuoren ja Åstedt-Kurjen (2013b, 27) mukaan taloudellinen pärjääminen merkitsee perheelle paljon silloin, kun tulot ovat riittämättömiä elämiseen.

Henkisesti turvattu asema. Henkisesti turvattu asema muodostuu ympäristön tuesta ja ulkopuolisen avun käytöstä. Normian (2009, 70) mukaan äitien sosiaalinen verkosto on riittävä, sosiaalinen elämä on rajoittunutta (s. 57), tai sosiaalista verkostoa ei ole ollenkaan (s. 58). Sukulaiset ja ystävät asuvat toisessa kaupungissa, jolloin sosiaalinen verkosto on heikko ja koostuu lähinnä viranomaisista (s. 50). Vuoren ja Åstedt-Kurjen (2013b, 29) mukaan eristäytyminen sosiaalisesta verkostosta saattaa olla myös tietoinen valinta, sillä sukulaiset voidaan kokea hyödyttömiksi tuen antajiksi ja naapureilta ei haluta tukea.

Normian (2009, 66) mukaan tuki, jota ystävät ja perhe antavat, on erityisen tärkeää. Äidin sisaret (s. 56, 67), vanhemmat (s. 54, 67) ja isovanhemmat (s. 62) sekä päiväkodista tutut äidit (s. 54) avustavat lastenhoidossa sallien äidille joko omaa aikaa tai osallistumisen luennoille (s. 56). Useat ystävät eivät kuitenkaan kykene auttamaan lastenhoidossa (s. 50). Eronneiden äitien suhde lasten isään on huono (s. 54), ja erosta ei ole vielä päästy yli (s. 57). Isä osallistuu viikonloppuisen tavoin lapsen elämään (s. 63), tai ei ole kiinnostunut lapsen elämästä (s. 67). Osa äideistä on uudessa suhteessa (s. 49, 61), mutta miesystävät asuivat toisessa kaupungissa, jolloin he eivät ole läsnä niin paljon kuin olisi toivottavaa. Osa äideistä taas ei voi kuvitella uutta miestä elämäänsä (s. 55), vaikka perheessä oleva toinen aikuinen antaisi äidille mahdollisuuden sosiaaliseen elämään ja omaan aikaan (s. 57). Äidin hyvinvointiin vaikuttaa suuresti ympäristön suhtautuminen (s. 60, 64), ja äiti kokee ympäristön olevan helpompi puuttua yksinhuoltajan asioihin verrattuna kaksinhuoltajaperheen asioihin (s. 67).

Normian (2009, 50) mukaan psykoterapia toimii positiivisemmän ajattelutavan antajana sekä keinona päästä tasapainoon itsensä kanssa (s. 60–61) ja opetuksena ajatella itsestään terveellisemmällä tavalla. Todellisen tarpeen vaatiessa äidit käyttävät Mannerheimin lastensuojeluliiton palveluita (s. 48), mutta palveluiden hinta on liian kallis (s. 67). Perheterapia on ollut tukevaa toimintaa lapselle vanhempien eron jälkeen (s. 56).

Oman elämän ohjaus. Oman elämän ohjaus muodostuu opiskelun ja työroolin hallinnasta. Normian (2009, 57, 62) mukaan opiskelu on aikaa vievää, aiheuttaa stressiä (s. 47, 56), ja on voimille käyvää (s. 58). Toisaalta se on joustavaa, jolloin lapselle jää myös aikaa (s. 53). Opiskelu jää usein toissijaiseksi lapsen ja työn jäl-

keen (s. 53, 63) ja äidille ei ole väliä, kauanko opiskelut venyvät (s. 53, 61). Jos lapselle ei saa hoitajaa, luennoilta jäädään pois (s. 56, 58). Opiskeluaikataulu voi olla niin tiukka, ettei ole aikaa käydä koulupäivän aikaan edes syömässä (s. 59). Iltaluennot ovat erityisen hankalia, koska silloin on hankalaa saada lapselle hoitajaa (s. 56, 58). Opiskelu voidaan myös kokea harrastukseksi (s. 70) tai jollain tavalla terapiaksi (s. 56).

Normian (2009, 62) mukaan äidit työskentelevät osa-aikaisesti, viikonloppuisin (s. 66), kesäisin (s. 63), tai eivät lainkaan opiskelujen ohessa (s. 46, 55). Työssä käymättömyys johtuu oman jaksamisen rajallisuudesta (s. 47) ja Pro Gradun tekemisestä (s. 55), jonka koetaan vievän kaiken vapaa-ajan. Töissä käymättömyys sallii äidille ja lapselle enemmän aikaa (s. 55), mutta rahat ovat tällöin vähissä (s. 50). Tulevaisuuden työtilanne ajatellaan positiiviseksi (s. 57).

Perheen arjenhallinta. Perheen arjenhallinta muodostuu lapsen ehdoilla elämisestä, yhdessäolosta ja ajanhallinnasta. Äideille lapsen terveys on tärkeintä (Normia 2009, 49), sekä onnellisuus (s. 61). Yksinolo lapsen kanssa on voimille käyvää (s. 58), sekä Vuoren ja Åstedt-Kurjen (2013b, 29) mukaan loman ottaminen raskaasta arjesta ei onnistu. Normian (2009, 58) mukaan lapsi vie valtaosan ajasta ja etenkin iltapäivät ja illat on oltava lapsen kanssa (s. 55). Lapsi on joustamaton ja hänen ehdoillaan on mentävä (s. 53). On lapsen etu, että äidillä on työpaikka (s. 58), vaikka toisaalta perhe voisi paremmin, jos hänen ei olisi pakko käydä töissä (s. 70). Leen (2009, 86) mukaan äideillä, joilla on useampivuotinen koulutus, korkeammat asevoimien soveltuvuustesti -tulokset ja jotka ovat synnyttäneet nuorempana, on tarjota lapsilleen paremmat kotiympäristöt. Lapsilla, jotka elävät köyhyydessä, on alempia kotiympäristötuloksia.

Tubbsin, Royn ja Burtonin (2005, 83) mukaan lasten kanssa keskustellaan sovittaen verbaalinen vuorovaikutus lapsen kehitystarpeille sopivaksi. Kuulumisten vaihdon yhteydessä käsitellään lasten kokemuksia ja heille tarjotaan erilaista opastusta. Televisiota katsellessaan perhe viettää aikaa yhdessä, he keskustelevat keskenään ja rentoutuvat (s. 86). Yhteiset leikkihetket lasten kanssa ovat kehittäviä vanhempien ja lasten keskinäiselle suhteelle (s. 84–85). Vuoren ja Åstedt-Kurjen (2013b, 29) mukaan lemmikkien koetaan tukevan selviytymistä ja antavan hyvää vointia perheelle. Koira on ollut tyttäreille tärkeä ja antaa eniten tukea per-

heen kohdatessa surua (s. 30). Leen (2009, 83) mukaan köyhydessä elävien lasten äidit ovat nuorempia ja heillä on enemmän lapsia.

Normian (2009, 46, 62) mukaan arki koetaan kiireiseksi äitien keskuudessa. Aika ei riitä mihinkään, etenkin äidin omaan aikaan (s. 46). Arjen aikatauluttaminen jakaa mielipiteitä. Koetaan, että arjen ollessa kiireinen, aikatauluttaminen on välttämätöntä (s. 58), kun taas toisaalta kiireisten päivien samankaltaisuuden vuoksi arkea ei tarvitse aikatauluttaa (s. 46). Omaa aikaa saadaan silloin, kun lapsi on päivähoitossa, tai isovanhempi hoitaa lasta (s. 55). Myös työ ja opiskelu koetaan omaksi ajaksi (s. 54). Äiti tekee asioita, joista pitää (s. 65), kuten on mukana ympäristöjärjestöissä. Lapsen kasvaessa äidille jää enemmän aikaa itselleen (s. 69). Arjesta selviytyminen on päivä kerrallaan -tyyppistä, mutta yllättävä tilanne voi romahduttaa tilanteen (s. 55). Lapsi toimii kuitenkin selviytymiskeinona ja on syy, miksi jaksaa päivästä toiseen (s. 50).

5.2 Perheen sisäinen elämäntilanne

Perheen sisäinen elämäntilanne muodostuu kirjallisuuden pohjalta sopeutumiskyvystä, oman elämän ymmärtämisestä ja haasteellisten tilanteiden tarkastelusta.

Sopeutumiskyky. Sopeutumiskyky muodostuu onnellisuudesta, huolettomuudesta ja selviytymisestä. Normian (2009, 49, 61, 65, 70) mukaan vähävaraisten lapsiperheiden elämäntilanne on onnellista ja tasapainoista (s. 49). Äidit kokevat elämänsä olevan helpompaa kuin mitä se on ollut (s. 54) ja asiat ovat selkiytyneet (s. 49, 68). Äidit ovat vahvoja (s. 60, 70), vaikka heikkojakin hetkiä ilmaantuu esimerkiksi vertaillen omaa yksinhuoltajan elämäänsä avioliitossa eläviin (s. 69). Äiti huomaa oman paremman tuulensa vaikuttavan myös tyttärensä ja tuovan myös hänet paremmalle tuulelle (s. 49). Lisäksi äidit ajattelevat asioita positiivisesti (s. 49, 50, 57, 66) ja rakastavat sekä ovat motivoituneita opiskeltavaan alaan sekä opiskeluun (s. 58–59, 62). Äidit ovat tulevaisuuteen suuntautuneita (s. 66) ja aktiivisia (s. 60, 65–66). Äidille hyvää oloa tuo myös lapsen tyytyväisyys (s. 67).

Sanoin tyttärelleni, että tiedätkö muuten että me ollaan köyhiä? ”No eihän olla!” tuli kiva olo, että se ei oo lapsille kuitenkaan semmonen olo, että laskee senttejä. (Normia 2009, 67.)

Normian (2009, 54–55) mukaan äidit antavat asioiden edetä omalla rytmillään, eivätkä stressaa niistä. Eräs äiti kertoo tyttärensä syntyessä elämän olleen rankempaa, mutta nyt tilanne etenee omalla painollaan (s. 54). Äiti on ”perustyytyväinen” arkeen ja asia hyväksytään sellaisena kuin se on. (s. 55) Äidit eivät ota paineita siivoamisesta (s. 54), eivätkä opiskelusta, vaan tekevät niitä silloin kun jaksavat, niin paljon kuin jaksavat (s. 53, 61). Hyvinvointi on itsestä ja omasta suhtautumisesta kiinni ja se helpottaa arkea (54, 57).

Normian (2009, 69–70) mukaan äiti uskoo selviävänsä mistä vain ja avioeron jälkeen hän on vielä vahvistunut. Äidit ovat olleet masentuneita (s. 59, 62), mutta selvittyään siitä, heillä on erittäin kova tarve osoittaa selviävänsä yksin (s. 59–60). Äidit kertovat kuinka aina pitää jaksaa, vaikka välillä ei tahdo jaksakaan (s. 69), mutta kuitenkin elämä pysyy kasassa (s. 57).

Oman elämän ymmärtäminen. Oman elämän ymmärtäminen muodostuu stressin, väsymyksen, huonommuuden tunteen, perheen yhtenäisyyden, itsestä huolehtimisen ja etävanhemmuuden ymmärtämisestä. Normian (2009, 46) mukaan äiti myöntää olevansa stressaantunut (s. 46) sekä yksinäinen (s. 47). Stressi ja kiire ovat jatkuvaa (s. 46). Tenttiin pääsemättömyys on yksi suurimmista stressin aiheuttajista, joka tuottaa ison pettymyksen ja epäonnistumisen tunteen (s. 47). Tilanteesta voi selviytyä soittamalla MLL:lle ja saamalla sieltä hoitajan lapselle tentin ajaksi (s. 48) Ahdistusta aiheuttaa myös liian vähäinen lukuaika (s. 59) sekä Vuoren ja Åstedt-Kurjen (2013b, 27) mukaan huono taloudellinen tilanne. Normian (2009, 67) mukaan on harmillista, kun on valmistautunut kokeeseen, muttei yllättävän syyn, kuten lapsen sairastumisen takia pääsekään osallistumaan. Päivien yksitoikkoisuus (s. 46) ja opiskelu (s. 56) ovat stressin aiheuttajia ja gradu voi viedä kaiken vapaa-ajan, jolloin opiskelija väsyä ja stressaantuu (s. 50).

Normia (2009, 55–56) kertoo äidin olevan väsynyt sekä fyysisesti että henkisesti. Väsymys ja turhautuminen nousevat pintaan melko usein, varsinkin lasten kiukutteltua (s. 69), jonka jälkeen äiti tuntee helposti syyllisyyttä (s. 66). Äiti on päivän jälkeen niin väsynyt, ettei hänellä ole enää voimia käydä töissä (s. 47) tai lähteä ylipäättänsä mihinkään (s. 46). Jaksaminen on todella vähäistä, kun on lukenut yöt tentteihin ja stressaa niitä (s. 47, 56). Äiti on kotiin tullessaan hyvin väsynyt ja silti on paljon tehtävää, kuten lasten kanssa leikkimistä ja tiskaamista (s. 59). Myös

hoitamattomat asiat painavat mieltä (s. 56). Äiti on kovin väsynyt jatkuvaan vastuuseen ja arkirutiineihin (s. 69). On myös paljon huolta lapsista, jotka ikävöivät kaukana asuvaa isäänsä (s. 48, 56, 58).

Normian (2009, 47, 50, 69) mukaan äidit ovat yksinäisiä ja se lisää voimattomuuden tunnetta (s. 50). Päiväkodissa yksinhuoltajaäidin olo tuntuu lähinnä kummajaiselta (s. 49) ja suhteessa muihin perheisiin hän tuntee itsensä huonommaksi (s. 50). Äiti tunnistaa itsekin, ettei ole normaalia itkeä koko ajan (s. 61). Äidin itsetuntoon vaikuttaa lisäksi paljon ympäristön suhtautuminen ja se saa aikaan huonouden ja riittämättömyyden tunteen (s. 68). Ympäristö saattaa asettaa itsensä eri asemaan kuin yksinhuoltajaäidin sekä epäillä tämän etenemismahdollisuuksia elämässä (s. 60). Äiti potee huonoa omaatuntoa siitä, ettei pysty olemaan lastensa kanssa täyspainoisesti sekä siitä, ettei saa opiskeluaan hoidettua kunnolla (s. 56). Negatiivisuus nousee herkästi äitien ajatuksiin (s. 50, 70) Perheen pojalle on kova paikka, kun isä on lähtenyt takaisin kotimaahansa (s. 57) ja edelleen kun isä tulee käymään, hämmentyy poika siitä jonkin verran (s. 56).

Normian (2009, 49, 57, 68) mukaan yksinhuoltajaäidit eivät koe heidän perheidensä olevan kokonaisia, ne ovat rikkiäisiä (s. 46, 68) ja siksi he ovat muihin perheisiin nähden eriarvoisessa asemassa (s. 49). Erosta ei ole välttämättä vielä päästy yli (s. 57) ja uutta miestä on vaikea kuvitella osaksi omaa elämää (s. 55, 57), varsinkin, jos tällä olisi edellisestä suhteesta lapsi (s. 49). Kuitenkin osa kaipaa puolisoa ympärilleen, jonka kanssa jakaa arkiset asiat (s. 69). Kaiken vapaa-ajan vie gradun tekeminen (s. 50), eikä äiti siksi pysty työntekoon (s. 47). On mahdollista tottua elämään erilaisilla elintaso-vaatimuksilla kuin muut ja elää säästeliäämmin (s. 67). Asiat ovat kuitenkin nyt paljon paremmin kuin aikaisemmin (s. 69).

Normia (2009, 49) kertoo psykoterapian auttavan siinä, ettei äiti syytä enää itseään kaikesta. Hän tajuaa, että jos ei huolehdi itsestään, voi koko perheen elämä sortua (s. 61). Äiti ei välttämättä koe olevansa masentunut, vaikka testi niin näyttääkin, vaan kokee mielentilan olevan itselleen normaali (s. 61). Avun jälkeen äiti jaksaa paljon paremmin (s. 49) ja pystyy vaikuttamaan itse omiin asioihinsa (s. 66, 69). Selviytymiskeinona on myös tieto, ettei tilanne jatku ikuisesti (s. 70).

Normian (2009, 48) mukaan eroperheessä etävanhemman tapaaminen voi olla harvinaista lapselle. Ja äitiä jopa pelottaa antaa lapsensa tavata biologista isäänsä, jolla on mielenterveydellisiä ongelmia.

Haasteellisten tilanteiden tarkastelu. Haasteellisten tilanteiden tarkastelu koostuu opiskelusta, työllisyydestä, erosta ja arjesta. Normian (2009, 47) mukaan kouluaitos koetaan joustamattomaksi, eikä se ota huomioon lapsiperheitä. Tenteissä onnistumien stressaa ja viikonloput menevät aina stressaamiseen. Stressi opiskeluista, lapsen kanssa yksinjäätminen ja jatkuva tiukkuus vaativat viimein kaikki voimat (s. 49). Äidillä on tunne työelämästä ulkopuoliseksi jäämisestä (s. 47) ja koska hän ei ole ollut pitkään aikaan töissä, ei hän usko pääsevänsä oman alansa töihin kovin helposti. Kuitenkaan motivaatiota kaupan kassalle tai muiden alojen töihin ei ole, koska hän on juuri valmistumassa maisteriksi.

Normian (2009, 46) mukaan äiti ei ole päässyt kivuliaasta erosta kokonaan yli. Raskas eronjälkeinen aika voi johtua myös siitä, ettei vanhempi olisi halunnut erota (s. 62). Toisaalta, jos eropäätös tuntuu oikealta, voi jäädä edelleen pohtimaan olisiko jotain ollut tehtävissä toisin (s. 49). Yksinhuoltajuuden tunnetaan olevan häpeällinen aihe (s. 48). Selviytymiskeinoiksi sopivat aktiivinen eläminen, tärkeiden asioiden tekeminen ja muille hyödyksi oleminen (s. 65). Sosiaalinen elämä on myös tärkeä ja sitä kaivataan (s. 57–58).

Normian (2009, 69) mukaan jatkuvaan vastuuseen ja arkirutiineihin väsyttään. Tätä ei mielletä jatkuvaksi olotilaksi, vaan hetkellisiksi epätoivon hetkiksi. Joskus tuntuu, että kaikilla muilla menee elämässä kaikki paremmin kuin itsellä.

6 POHDINTA

6.1 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusetiikka säätelevät erilaiset normit ja lainsäädäntö (Leino-Kilpi 2010, 362). Näistä esimerkkejä ovat muun muassa World Medical Association 1964 Helsingin julistus ja Laki lääketieteellisestä tutkimuksesta 488/1999 (mts. 363). Vehviläinen-Julkusen (2006, 26) mukaan etenkin hoitotieteessä tutkimustyön eettiset kysymykset ovat tärkeitä, koska silloin keskitytään inhimilliseen toimintaan.

Leino-Kilpi (2010, 365) kertoo, että tutkimusaihe ja -ongelma eivät saa loukata tai väheksyä jotain potilas- tai ihmisryhmää. Tutkimuskysymyksen täytyy olla eettisesti perusteltu. Tutkijan on myös arvioitava, että voiko hän itse hyväksyä hankkeen eettiset kriteerit (mts. 366).

Leino-Kilven (2010, 365) mukaan tutkimuskohteen valinta sekä Kylmän ja Juvakan (2007, 144) mukaan tutkimuskysymysten laatiminen ovat eettisiä ratkaisuja. Kylmä ja Juvakka (2007, 144) jatkavat, että pelkkä tutkijan uteliaisuus ei riitä, vaan tutkimuksen on luotava terveystieteiden tietoperustaa. Yksi eettinen tekijä on myös yhteiskunnallinen ulottuvuus eli tutkimuksen tulee olla hyödyllinen kanssaihmisille.

Mäkisen (2006, 102) mukaan tutkijan täytyy julkaista työtään niin, että kollegat pääsevät arvioimaan ja hyödyntämään tutkimustuloksia. Opinnäytetyötä ovat prosessin varrella arvioineet mm. ohjaava opettaja, tiedonhankinnan opettaja sekä opiskelijakollegat.

Kirjallisuuskatsauksen luotettavuudessa käytetään samoja kriteereitä kuin laadullisessa tutkimuksessa. Näitä kriteerejä ovat uskottavuus, refleksiivisyys, vahvistettavuus ja siirrettävyys (Kylmä & Juvakka 2007, 127). Latvalan ja Vanhanen-Nuutisen (2003, 36) mukaan luotettavuuskysymykset laadullisessa tutkimuksessa liittyvät aineiston laatuun, analyysiin, tulosten esittämiseen ja tutkijaan.

Kylmän ja Juvakan (2007, 128) mukaan uskottavuus osoitetaan tutkimuksen ja tulosten suhteen. Tutkimustulosten täytyy vastata aineiston vaikutelmaa. Uskottavuus vahvistuu, kun tutkija on tarpeeksi kauan tekemisissä tutkittavan asian kans-

sa. Kankkusen ja Vehviläinen-Julkusen (2013, 198) mukaan tulokset kuvataan niin selkeästi, että lukija ymmärtää analyysin tekomenetelmän sekä tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet. Kylmä ja Juvakka (2007, 129) kertovat, että refleksiivisyys edellyttää tutkimuksen tekijän tietoisuutta omista lähtökohdistaan. Hänen tulee arvioida vaikutustaan aineistoon ja tutkimusprosessiin, sekä kuvata tutkimusraportissa lähtökohdat.

Kylmän ja Juvakan (2007, 129) mukaan vahvistettavuus edellyttää koko tutkimusprosessin kirjaamista niin, että prosessin kulkua voi toinen tutkija seurata. Ongelmia voi tulla, kun toinen tutkija ei välttämättä päädy samanlaiseen tulkintaan aineiston ollessa sama. Kun tutkimustulos halutaan siirtää muihin vastaaviin tilanteisiin, puhutaan siirrettävyydestä. Sen edellyttämiseksi vaaditaan tutkimuskontekstin kuvaamista, taustojen ja osallistujien valinnan selvittämistä sekä aineistojen valinnan ja analyysin tarkkaa kuvaamista (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 198). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on usein suoria lainauksia, jotka lisäävät muun muassa tutkimuksen luotettavuutta.

Opinnäytetyö soveltaa systemaattista kirjallisuuskatsausta, jonka haasteellisimpia tehtäviä on tutkimusten laadun määrittelyminen. On tärkeää tarkastella valittuja artikkeleita eri näkökulmista. Oleellista on, että tutkimusten valintaan vaikuttava kriteeristö on koko ajan sama, eikä sitä saa muuttaa analyysin edetessä. (Salanterä & Huplin 2003, 31.) Kirjallisuuskatsauksen arvioinnissa on tärkeää kiinnittää huomiota muun muassa käsitteiden määrittelyyn, systemaattisen kirjallisuuden etsimiseen, aikaisempien aiheeseen liittyvien tutkimusten esittelyyn, tietokantojen käyttöön, aikaisemmista tutkimuksista tehtyyn synteesiin sekä niitä kohtaan esitettyyn kritiikkiin (s. 32).

Mäkisen (2006, 128) mukaan luotettavuuden arvioinnissa lähdekritiikki on merkittävässä asemassa. Lähteen pitää olla aito, puolueeton, riippumaton ja alkuperäinen, sekä julkaisun ajankohtaisuutta ja arvostettavuutta täytyy huomioida.

Tutkijan arvostukset, taidot ja oivalluskyky korostuvat aineistoa analysoitaessa (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 36). Aineiston pelkistäminen mahdollisimman todenmukaisesti tutkittavaa asiaa kuvaavaksi on haastavaa. Aineiston ja tu-

lostien välillä oleva yhteys tulee osoittaa selkeästi. Luotettavuutta lisää kahden tutkijan käyttäminen (mts. 37).

6.2 Kirjallisuuskatsauksen tulosten tarkastelu

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille vähävaraisen lapsiperheen elämännäköistä, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi. Tätä tietoa voidaan käyttää vähävaraisen lapsiperheen hoitotyön kehittämisessä ja kouluttamisessa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata vähävaraisen lapsiperheen elämännäköä, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi. Tutkimuskysymykset olivat: ”Millaista on vähävaraisen lapsiperheen sisäinen elämännäkö, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi?” ja ”Millaista on vähävaraisen lapsiperheen ulkoinen elämännäkö, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi?”.

Tuloksilla ja Roosin (1987, 65–66) elämännäköän määritelmällä on jonkin verran yhteisiä piirteitä. Tulokset ovat paljon käytännönläheisempiä. Roosin (1987, 65) mukaan ulkoinen elämännäkö on aineellisesti turvattua asemaa, henkisesti turvattua asemaa ja oman elämän ohjausta. Aineellisesti turvattu asema näkyi selkeästi tuloksissa perheiden kertoessa tulevansa toimeen, vaikka taloudelliset resurssit ovatkin heikot. Rahattomuus aiheuttaa monenlaisia ongelmia perheen arkeen, kuten epävarmaa tulevaisuuden kuvaa sekä hankaluutta liikkua paikasta toiseen. Tulosten kanssa on oltava säästeliäs ja mietittävä tarkkaan mihin ja milloin rahoja käyttää.

Roosin (1987, 65) tärkeäksi mainitsema tekijä, henkisesti turvattu asema, näkyi tuloksissa selkeästi. Perheissä henkisen avun määrään ja laatuun vaikuttaa asuvatko ystävät ja sukulaiset lähellä apua tarvitsevaa perhettä. Tukiverkoston kannalta olisi erityisen tärkeää, että lähellä olisi ystäviä tai omat vanhemmat. Jos keitä ei ole, on henkinen tuki vähäistä ja se koostuu lähinnä viranomaisista. Oma henkistä jaksamista tukee ongelmallisten asioiden käsittely ammattiavun, kuten psykoterapeutin, avulla.

Roosin (1987, 65) mukaan ulkoista elämännäköä on se, että ihmisellä on kyky ohjata elämäänsä ilman hänestä riippumattomien tekijöiden vaikutusta. Oman

elämän ohjaus on todella laaja käsite. Osana sitä tuloksissa näkyi opiskelun ja työroolin hallinta. Kirjallisuuskatsauksen mukaan perheet asettavat asioita tärkeysjärjestykseen, jolloin opiskelu jää usein perheen ja työn varjoon. Töissä käydään perheen sallimissa rajoissa ja lapsi laitetaan aina etusijalle.

Perheen arjenhallinta nousi kirjallisuuskatsauksen tuloksissa esille oleellisena asiana. Kuitenkaan Roosin (1987, 65–66) elämänhallinnan määritelmässä sitä ei painoteta niin paljon. Tulosten arjenhallinnassa korostetaan lapsen roolin merkitystä perheen yhteiseen elämään. Se suunnitellaan pitkälti lapsen asettamien ehtojen mukaan. Perheen yhdessäolossa tärkeää on hyvä kommunikaatio, joka näkyy lasten kanssa keskustelemisena sekä yhdessä leikkimisena. Kiireisen arjen hallinnassa on tärkeää ajankäytön ymmärtäminen. Täytyy ymmärtää myös oman ajan merkitys.

Yleisesti Roosin (1987, 65–66) elämänhallinnan määritelmässä ei kohdisteta huomiota perheen elämänhallintaan. Tutkimuksessa tutkitaan kuitenkin vähävaraisen perheen elämänhallintaa, kun perheessä on 3–7 -vuotias lapsi, ja tällöin perheen arjenhallinta on merkitsevässä asemassa elämänhallinnassa.

Sisäinen elämänhallinta on empiirisessä viitekehyksessä sopeutumiskykyä (Roos 1987, 66), oman elämän ymmärtämistä (Ruishalme & Saaristo 2007, 14–15) ja haasteellisten tilanteiden tarkastelua (Raitasalo 1995, 61), jotka kaikki näkyivät selkeästi myös tuloksissa. Roosin (1987, 66) mukainen sopeutumiskyky näkyi perheen onnellisuutena ja positiivisuutena, hyväntuulisuus tarttui perheenjäseniltä toisilleen. Arkeen ollaan perustyytyväisiä, ja sen annetaan edetä omalla painollaan. Perheet ovat selviytyneet vahvistuen vaikeistakin tilanteista.

Ruishalmeen ja Saariston (2007, 14–15) mukainen oman elämän ymmärtäminen näkyi tuloksissa stressin, väsymyksen, huonommuuden tunteen, perheen yhtenäisyyden, itsestä huolehtimisen ja etävanhemmuuden ymmärtämisenä. Stressi johtui muun muassa opiskelusta ja päivien yksitoikkoisuudesta. Väsymystä aiheuttavat esimerkiksi vastuu, arkirutiinit ja lasten kiukuttelu. Ympäristö heikentää itsetuntoa, ja liian kiireinen arki estää lasten huomioimista aiheuttaen huonoa omaatuntoa. Yksinhuoltajaperheet kokevat perheensä rikkinäisiksi. Ammattiapu auttaa it-

sestä huolehtimisessa. Etävanhemmuus voi aiheuttaa ongelmia, kuten lapsen tavatessa etävanhempansa liian harvoin.

Raitasalon (1995, 61) mukaisina haasteellisina tilanteina tuloksissa ilmenivät opiskelu, työllisyys, ero ja arki. Opiskelussa ongelmallista on koulun joustamattomuus ja tenttien aiheuttama stressi. Työllistymismahdollisuudet koettiin haastavina. Ero aiheuttaa pitkäaikaisia vaikeuksia ja yksinhuoltajuus koetaan häpeälliseksi. Arkirutiinit koetaan väsyttäväksi ja muilla koetaan menevän paremmin kuin itsellä.

6.3 Johtopäätökset

Hoitotyöntekijöiden tulee työskennellessään tietää millaista vähävaraisen lapsiperheen elämänhallinta on, kun perheessä on alle kouluikäinen lapsi. Huomioitavaa on rahattomuuden aiheuttamat useat ongelmat. Kun hoitotyöntekijä tietää ne, hänen on helpompi puuttua niihin ja ohjata perhettä elämään niiden kanssa. Perheen tukiverkoston selvittäminen on tärkeää kaikissa hoitokontakteissa. Jos siinä ilmenee puutteita, tai perheenjäsen ei kykene puhumaan asioistaan läheisilleen, hänet on osattava ohjata ulkopuolisen avun piiriin.

Hoitotyöntekijän tulee ymmärtää, että vähävaraisissa perheissä lapsi asetetaan etusijalle. Vanhempia tulee tukea esimerkiksi arjessa pärjäämisessä ja lastenhoitossa. Perheen keskinäiseen kommunikaatioon tulee kannustaa, koska se on elämänhallintaa vahvistava tekijä. Yksinkertaisina kommunikaation lisäajina toimivat muun muassa yhteiset leikkihetket lapsen kanssa. Kiireisille vanhemmille tulee kertoa oman ajan hyödyistä.

Käytännön työssä on osattava tulkita perheen eleistä, millaista sen sisäinen elämänhallinta on. Havaittaessa negatiivista sisäistä elämänhallintaa, kuten stressiä, väsymystä, huonommuuden tunteita tai muita tarkastelua vaativia haasteellisia tilanteita, on siihen puututtava heti.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan koulutuksissa tulee kiinnittää enemmän huomiota erityisessä elämäntilanteessa olevan perheen elämänhallintaan ja sen vaikutuksiin, koska jo opiskeluvaiheessa saatua tietoa on helpompi hyödyntää käytännössä.

6.4 Jatkotutkimushaasteet

Vähävaraisten lapsiperheiden elämänhallintaa ei ole tutkittu tarpeeksi. Erityisesti lasten näkökulmasta asiaa ei ole käsitelty tarpeeksi kattavasti, jotta sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaiset voisivat sitä käyttää hyödyksi työssään. Joissakin tutkimuksissa (esimerkiksi Krok 2009 ja Vuori 2012) on otettu huomioon lapsiperheiden elämänhallinta, mutta tuloksissa sitä ei ole tarkasteltu 3–7-vuotiaiden lasten perheiden näkökulmasta. Lapsen elämänhallinnan varhainen tuki on tärkeää, koska sillä on pitkäaikaisia vaikutuksia. Joidenkin tutkimusten (esimerkiksi Forssén, Haataja & Hakovirta (toim.) 2009) materiaalissa on selvitetty varallisuus, elämänhallinta ja lasten iät, mutta tuloksissa kaikkia on tarkasteltu erikseen, eikä yhdistetty vähävaraisten lapsiperheiden elämänhallinnaksi. Materiaalia haettaessa kohdattiin paljon vähävaraisia yksinhuoltajaperheitä, mutta olisi tärkeää tutkia myös vähävaraisten kaksinhuoltajaperheiden elämänhallintaa.

LÄHTEET

- Child Poverty and Social Exclusion in Europe: A matter of children's rights. 2014. [Verkkajulkaisu]. Bryssel: Save the Children. [Viitattu 23.4.2014]. Saatavana: <http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/42e8972b4c5dead1a16741298de11bab/1398230252/applicati-on/pdf/1700163/Child%20Poverty%20and%20Social%20Exclusion%20in%20Europe.pdf>
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia: lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 14. uud. p. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Forssén, K. 2005. Lasten köyhyys 2000-luvun Suomessa. Teoksessa: T. Tulva (toim.) Lapsen kasvuympäristö ja sosiaaliset taidot. Helsinki: Opetus-, kasvat- ja koulutusalojen säätiö - Okka-säätiö, 29–41.
- Forssén, K. 2012. Katsaus taloudellisen niukkuuden ja suomalaisten lapsiperheiden hyvinvoinnin trendeihin vuosina 1995-2010. Teoksessa: K. Forssén, I. Roinainen, S. Ylinen & J. Heinonen (toim.) Kohtaako sosiaalityö köyhyyden?: sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011. Kuopio: UNIpress, 105–127.
- Forssén, K., Haataja, A. & Hakovirta, M. (toim.). 2009. Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto.
- Friis, L., Eirola, R. & Mannonen, M. 2004. Lasten ja nuorten mielenterveystyö. Helsinki: WSOY.
- Huovinen, S. 2014. Vastaus välikysymykseen 2/2014 (Hallituksen perhepolitiikka ja lapsilisien leikkaaminen). [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 3.5.2014]. Saatavana: http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx/~public/Huovinen_v%E4likysymyskeskustelu?folderId=~public&cmd=download
- Hurme, H. 2008. Perhe kehityksen kontekstina. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Kor-kiakangas & H.Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kon-tekstissaan. 8.uud p. Helsinki: WSOY, 139–156.
- Häggman-Laitila, A. 2002. Varhainen tuki lapsiperheiden terveyden edistämisessä. Teoksessa: A-M. Pietilä, T. Hakulinen, E. Hirvonen, P. Koponen, E-M. Salmi-nen & K. Sirola (toim.) Terveyden edistäminen: Uudistuvat työmenetelmät. Hel-sinki: WSOY, 172–197.
- Hämäläinen, U. & Kangas O. 2010. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin tar-kastelua. Teoksessa: U. Hämäläinen & O. Kangas (toim.) Perhepiirissä. Hel-sinki: Kelan tutkimusosasto, 7–27.

- Ivanoff, P., Risku, A., Kitinoja, H., Vuori, A. & Palo, R. 2006. Hoidatko minua?: lapsen, nuoren ja perheen hoitotyö. 3. uud. p. Porvoo: WSOY.
- Janouch, K. 2007. Lasten kanssa: odotusajasta murrosikään. Suomentaja Elina Lustig. Helsinki: Otava.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 2001. Alle kouluikäisen lapsen maailma. 3. uud. p. Helsinki: Gummerus.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. 3. uud. p. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Krok, S. 2009. Hyviä äitejä ja arjen pärjääjiä: yksinhuoltajia marginaalissa. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.
- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11 (1), 3–12.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.
- Kääriäinen, M. & Lahtinen, M. 2006. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimustiedon jäsentäjänä. *Hoitotiede* 18 (1), 37–45.
- L 30.12.2010/1326. Terveystieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa: S. Janhonen & M. Nikkonen (toim.) *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*. 2. uud. p. Helsinki: WSOY, 21–43.
- Leino-Kilpi, H. 2010. Hoitotyöntekijä ja tutkimusetiikka. Teoksessa: H. Leino-Kilpi & M. Välimäki (toim.) *Etiikka hoitotyössä*. 5.-6. uud. p. Helsinki: WSOYpro Oy. 360–377.
- Lindén, L. 2005. Lasten sairaalahoito. Teoksessa: P. Koistinen, S. Ruuskanen & T. Surakka (toim.) *Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja*. 1.-2. uud. p. Helsinki: Tammi, 30–34.
- Lindholm, M. 2005. Lapsi, perhe ja yhteisö. Teoksessa: P. Koistinen, S. Ruuskanen & T. Surakka (toim.) *Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja*. 1.-2. uud. p. Helsinki: Tammi, 14–29.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan abc. Helsinki: Tammi.

- Paananen, R., Eriksson, J., Santalahti, P., Solantaus, T., Taanila, A. & Gissler, M. 2012. Aikuisten ongelmat, lasten murheet: lapsuus ja myöhempi hyvinvointi. Teoksessa: J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.) *Kansan terveys, yksilön hyvinvointi*. Helsinki: Gaudeamus, 37–51.
- Perheet 2012. 24.5.2013. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus, Suomen virallinen tilasto. [Viitattu 21.10.2013]. Saatavana: http://tilastokeskus.fi/til/perh/2012/perh_2012_2013-05-24_fi.pdf
- Poutanen, V-M. 2000. Elämänhallintaa ilman työtä: tutkimus pitkäaikaistyöttömyyden seurauksista ja niiden hallinnasta Suomussalmella. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Raitasalo, R. 1995. Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena. Helsinki: Kansaneläkelaitos, tutkimus- ja kehitysyksikkö.
- Rask, K., Åsstedt-Kurki, P. & Laippala, P. 2002. Adolescent subjective well-being and realized values. *Journal of Advanced Nursing* 38(3), 254–263.
- Roos, J. P. 1987. Suomalainen elämä: Tutkimus tavallisten suomalaisten elämänerroista. 2. uud. p. Helsinki: Suomalaisuuden kirjallisuuden seura.
- Rotko, T., Aho, T., Mustonen, N. & Linnanmäki, E. 2011. Kapeneeko kuilu?: tilannekatsaus terveyserojen kaventamiseen Suomessa 2007-2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Raportti 8/2011.
- Ruishalme, O. & Saaristo, L. 2007. Elämä satuttaa: kriisit ja niistä selviytyminen. Helsinki: Tammi.
- Salanterä, S. & Huplin, M. 2003. Tutkitun tiedon hankinta ja arviointi. Teoksessa: S. Lauri (toim.) *Näyttöön perustuva hoitotyö*. Helsinki: WSOY, 21–39.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma: KASTE 2012–2015. 2012. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 23.4.2014]. Saatavana: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf
- Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä: lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus.
- Vehviläinen-Julkunen, K. 2006. Hoitotieteellisen tutkimuksen etiikka. Teoksessa: M. Paunonen & K. Vehviläinen-Julkunen (toim.) *Hoitotieteen tutkimusmetodiikka*. 1.-4. uud. p. Helsinki: WSOY, 26–34.
- Vuori, A. 30.11.2012. Vähävaraisten lapsiperheiden hyvä vointi ja sen tukeminen. [Verkkajulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. *Acta Electronica Universitatis*

Tamperensis1259. [Viitattu 11.3.2013]. Saatavana: <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8980-8>

Vuori, A. & Åstedt-Kurki, P. 2013. Vähävaraisten lapsiperheiden kokemuksia hyvästä voinnista. Tutkiva hoitotyö 11 (1), 24–34.

Åstedt-Kurki, P., Jussila, A-L., Koponen, L., Lehto, P., Maijala, H., Paavilainen, R. & Potinkara, O. 2008. Kohti perheen hyvää hoitamista. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

KIRJALLISUUSKATSAUKSESSA KÄYTETYT LÄHTEET

- Lee, K. 2009. The Bidirectional Effects of Early Poverty on Children's Reading and Home Environment Scores: Associations and Ethnic Differences. [Verkojulkaisu]. Washington DC: National Association of Social Workers. [Viitattu 25.4.2014]. Saatavana: Ebsco Host. Cinahl with full text. Vaatii käyttöoikeuden.
- Normia, L. 2009. Arjen superihmisyys: Opiskelevien yksinhuoltajaäitien arjen kokemus ja elämänhallinta. [Verkojulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. Sosiaalitutkimuksen laitos. Pro Gradu –tutkielma. [Viitattu 25.4.2014]. Saatavana: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-20296>
- Tubbs, C. Y., Roy, K. M. & Burton L. M. 2005. Family Ties: Constructing Family Time in Low-Income Families. *Family Process* 44 (1), 77–91.
- Vuori, A. & Åstedt-Kurki, P. 2013a. Experiences of health and well-being among Finnish low-income fathers. *Nursing inquiry* 20 (2), 165–175.
- Vuori, A. & Åstedt-Kurki, P. 2013b. Vähävaraisten lapsiperheiden kokemuksia hyvästä voinnista. *Tutkiva hoitotyö* 11 (1), 24–33.

LIITTEET

LIITE 1 Hakutaulukko

Tietokanta	Hakusanat	Tulokset	Rajattu 2004-2014	Hyväksytty otsikon perusteella	Hyväksytty tiivistelmän perusteella, rajattu, jos sama	Hyväksytty koko teksti
Medic	lapsiperh*	70	44	7	3	1
	perh* JA elämänhallin*	3	1	0	0	0
	vähävarai*	3	3	3	1	0
	elämänhallin*	68	24	2	0	0
	köyh*	69	36	9	3	0
	pienitulo*	1	1	0	0	0
	talou*	2417	105	0	0	0
	perh* JA huono-os* ja selviyty*	23	11	0	0	0
	coping	18	10	0	0	0
	perh* JA huono-os* JA leikki-ikä*	45	36	1	0	0
Aleksi	lapsiperh* rajattu Hoitotiede	10	6	0	0	0
	lapsiperh* rajattu Tutkiva hoitotyö	9	9	2	0	0
	lapsiperh* rajattu Duodecim	9	8	0	0	0
	perh* rajattu Hoitotiede	58	34	0	0	0
	perh* rajattu Tutkiva hoitotyö	25	25	2	0	0
	perh* rajattu Duodecim	82	49	0	0	0
	elämänhallin* rajattu Hoitotiede	12	4	0	0	0
	elämähallin* rajattu Tutkiva hoitotyö	2	2	0	0	0
	elämänhallin* rajattu Duodecim	7	6	1	0	0
	vähävarai* rajattu Hoitotiede	0	0	0	0	0
	vähävarai* rajattu Tutkiva hoitotyö	2	2	2	0	0
	vähävarai* rajattu Duodecim	0	0	0	0	0

	köyh* rajattu Hoitotiede	0	0	0	0	0
	köyh* rajattu Tutkiva hoitotyö	0	0	0	0	0
	köyh* rajattu Duodecim	7	6	1	0	0
	pienitulo* rajattu Hoitotiede	0	0	0	0	0
	pienitulo* rajattu Tutkiva hoitotyö	2	2	2	0	0
	pienitulo* rajattu Duodecim	0	0	0	0	0
	talou* rajattu Hoitotiede	5	3	0	0	0
	talou* rajattu Tutkiva hoitotyö	0	0	0	0	0
	talou* rajattu Duodecim	20	16	0	0	0
	huono-os* rajattu Hoitotiede	0	0	0	0	0
	huono-os* rajattu Tutkiva hoitotyö	1	1	1	0	0
	huono-os* rajattu Duodecim	1	1	0	0	0
	Selviyty* rajattu Hoitotiede	35	16	0	0	0
	selviyty* rajattu Tutkiva hoitotyö	6	6	0	0	0
	selviyty* rajattu Duodecim	0	0	0	0	0
	coping rajattu Hoitotiede	10	5	0	0	0
	coping rajattu Tutkiva hoitotyö	2	2	0	0	0
	coping rajattu Duodecim	0	0	0	0	0
	leikki-ikä* rajattu Hoitotiede	6	2	0	0	0
	leikki-ikä* rajattu Tutkiva hoitotyö	2	2	0	0	0
	leikki-ikä* rajattu Duodecim	6	3	0	0	0
Cinahl (Full text)	poverty AND child poverty AND children	34	19	2	1	0

	coping AND family AND poverty	29	18	2	1	0
	coping AND family AND low-income	8	4	0	0	0
	family AND children AND deprivation	28	19	0	0	0
	family AND poor AND coping	55	41	0	0	0
	sense of coherence AND family	40	29	0	0	0
	sense of coherence AND poverty	0	0	0	0	0
	sense of coherence AND low-income	0	0	0	0	0
	sense of coherence AND poor	15	11	0	0	0
	sense of coherence AND child	23	16	0	0	0
	family AND poverty	687	476	89	46	2
Cinahl	coping AND family AND poverty	113	85	4	2	0
Melinda	elämänhal* AND perh*	347	167	9	3	0
	vähävarai* AND perh*	18	9	3	0	0
	köyh* AND perh*	287	139	30	4	0
	pienitulo* AND perh*	7	3	0	0	0
	huono-os* AND perh*	54	38	7	0	0
	selviyty* AND lapsiperh*	79	37	6	1	0
Sage	sense of coherence AND family AND child AND coping AND poverty	59	42	1	0	0
Manuaalihaku						1

LIITE 2 Aineiston analyysi

Analyysirunko	Aineisto	Pelkistäminen	Luokittelu
Oman elämän ymmärtäminen	"Mulle se on tabu, sitä häpee et on rikkinäinen perhe eikä oo pystyny... tai siinä mieles häpee, että on ihan eriarvoises asemas ku muut perheet."	Perhe on rikkinäinen ja siksi se on muihin perheisiin nähden eriarvoisessa asemassa	Perheen yhtenäisyys
Oman elämän ymmärtäminen	"Liisa kokee olonsa yksinäiseksi välillä. Olisi mukava, jos olisi joku, jonka kanssa voisi jakaa päivän tapahtumat, arkirutinit, mutta myös iloiset asiat. On hänellä toki ystäviä, mutta se ei ole kuitenkaan sama asia."	Kaipaa puolisoa ympärille, jonka kanssa jakaa arkiset asiat.	Perheen yhtenäisyys